

מבשר טוב פורים

פורים תש"ע עמוד א'
 פורים תשע"ג תורה א' עמוד ז'
 פורים תשע"ג תורה ב' עמוד ט'

שולחן הטהור במשתה היין פורים תש"ע

א

ידוע מאמרם ז"ל בגמרא מגילה [ז:] "אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

ויש לבאר ענין זה מדוע צריך האדם להגיע בפורים למצב זה של "לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", דבפשטות נראה דיש בזה מדרגה גדולה, כאשר מגיעים לבחינה כזו שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, והדבר צריך באר היטב מהו יסוד הענין בזה ומדוע דוקא בפורים שייך להגיע לדרגה כזו.

ודו"ז בסה"ק ארון עדות [] כתב לרמז דחייב איניש "לבסומי" בפוריא היינו לשון בשמים שהוא ענין ריח טוב היינו שהאדם צריך להגיע לדרגה שיהא בבחינת ריח טוב בפוריא, והדבר צריך ביאור איך מגיעים לכך, ומדוע דוקא בפורים שייך להגיע לענין ריח טוב.

והנה ידוע מה שאיתא בירושלמי מגילה [ה.] אין מדקדקין במצות פורים אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו והיינו דבפורים הוא דין מיוחד שאינו שייך כל השנה דכל מי שמבקש צריך ליתן לו, ומבואר בספה"ק דדבר זה נאמר גם כלפי הקב"ה דבפורים הקב"ה ממלא כל בקשותיהם של ישראל, וכל תפילותיהם מתקבלים ברחמים וברצון, ואפשר לפעול בחג הפורים דברים שאין שייך להשפיעם במשך שאר ימות השנה, והדבר צריך ביאור מדוע דוקא בפורים יש עת רצון גדול כל כך שאינו בנמצא כל ימות השנה.

ב

ונראה בביאור הענין דהנה מצינו במגילה שכאשר גידל המלך אחשוורוש את המן, וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחוים להמן, ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, וכאשר ראה המן את מרדכי שאינו משתחוה לו נתמלא חימה, אמנם לא הוציא אותו רשע את חמתו כלפי חוץ, וכדכתיב ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי, אלא רצה ברשעו להשמיד ולהרוג את כל שונאי ישראל ר"ל.

וכאשר נתבונן בדבר זה נראה דנמצא בו בהמן כחות עצומים להרע, שהרי ידוע גודל שנאתו לישראל בהיותו צורר היהודים ומזרע עמלק הרשע, וכאשר ראותו כי מרדכי איננו כורע ומשתחוה לו, והרי היה דבר זה ברבים לפני קהל ועדה שכולם משתחוים וכורעים להמן ורק מרדכי עומד ולא קם ולא זע ממנו, והרי לכאורה מצד דרך הטבע היה צריך מיד להוציא שנאתו כלפיו ולהענישו, ואולם הוא לא הוציא כעסו החוצה, משום ש'ויבז בעיניו

לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ושלט המן בעצמו ולא הראה כעסו כלפי חוץ שדבר זה הוא ודאי נגד טבעו, וכל זה כדי ליקח נקמה מכל שונאי ישראל ר"ל.

וכמו כן מצינו בהמשך המגילה כאשר יצא המן ממשותה אסתר שמח וטוב לב וכראותו את מרדכי ולא קם ולא זע ממנו שוב נתמלא עליו חימה, אולם גם כאן 'ויתאפק המן' ובא אל ביתו, ודיבר עם אשתו ועם אוהביו בספרו להם את כבוד עשרו ורוב בניו ואשר גדלהו המלך, ואולם הוסיף כי כל זה איננו שווה לי בעת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך, ונמצא מדברי אותו רשע בעצמו אשר כל זה לא היה שוה לו, כל עת שהוא רואה את מרדכי היהודי שמזלזל בו ברבים לפני קהל ועדה ואינו רוצה להשתחוות לפניו, ואולם עם כל זה היה יכול המן להתאפק ולעצור החימה בליבו עד בואו אל ביתו ואל אוהביו, ומזה אנו רואים כחות עצומים שהיה לו להרע, שהיה מסוגל להתאפק, והכל כדי למצוא דרכים להציק יותר לישראל ולמרדכי היהודי.

ג

ולעומת זאת בצד הקדושה, מצינו אצל יוסף הצדיק כשבאו אליו אחיו למצרים ולא ידעו אותו כי התנכר עליהם, ואח"כ כשניגש אליו יהודה איתא [בראשית מה א] "ולא יכול יוסף להתאפק לכל הניצבים עליו" ואז נתגלה עליהם באמרו אני יוסף אחיכם וכו'.

ומבואר בסה"ק דבאמת היה ענין ותיקון גדול בזה, שיוסף יתאפק ולא יתגלה עדיין להשבתים הקדושים, שאז היה נמנע כל צער הגלות מישראל לכל הדורות, ואלא דיוסף מתוך רחמנותו הגדולה לא היה יכול לראות בצער אחיו הקדושים ונתמלא רחמים עליהם ולא היה יכול להתאפק, ונתגלה אליהם קודם הזמן, והוא משום גודל רחמנותו שלא היה יכל לראות בצערם.

ואילו גבי המן אנו רואים דאף שהיה בשיא שנאתו למרדכי הצדיק, ועוד שמרדכי מעד נכחו באופן שגרם לו בזיונות גדולים לעיני קהל ועדה כאשר לא קם ולא זע ממנו, ובכל אופן היה לו להמן כחות עצומים להתאפק ולא להראות חימתו, כדי שיהא יכול להרע עוד יותר לישראל ולמרדכי, ומזה אפשר לראות גודל כחו של הסטרא אחרא ועמלק בצד הטומאה.

וטעמו של המן באמת בזה שלא רצה לשלוח יד במרדכי לבדו אלא בכל עמו של מרדכי היה בעומק כדי להרע עוד יותר למרדכי, והיה בזה אכזריות גדולה והיא כדי שירגיש מרדכי שלא רק שהוא נאבד על ידי שלא השתחוה, אלא אף גרם כליה ח"ו לשונאי ישראל על ידי שנתגרה בהמן, וזה היה עומק שנאתו הגדולה של המן שלא רצה לפגוע במרדכי לבדו אלא בכל עמו ישראל, כדי שיהא מרדכי מרגיש שהוא בעצמו גרם רעה עצומה לכל ישראל ובכך יגדל צערו ביתר שאת.

ובאמת מצינו שהיו בישראל רבים שבאו בטענה על מרדכי שהוא גרם להם כל זאת בכך שנתגרה באותו רשע בזמן שהשעה משחקת לו, ועוד טענו לו שהרי לא היה בזה ענין יהרג ואל יעבור שלא היה זה עבודה זרה ממש, ואם כן לא היה לו למרדכי למסור נפשו בעבור כן, ואפילו אם רצה למסור נפשו הרי אסור היה לו לסכן ולהכניס את כל ישראל בסכנה גדולה ועצומה וכל זה היה טענות בישראל כנגד מרדכי.

ואולם סיבת הדבר שמרדכי לא כרע ולא השתחוה להמן, על אף שידע היטב שבכך הוא מסכן את כל ישראל, מבואר בדברי כ"ק אאמו"ר זצלה"ה בסה"ק חלקת יהושע [מאמרי פורים] וזל"ק: "זמרדכי לא יכרע, ולהבין מדוע לא כתוב לא כרע, אך לרמז כמ"ש בשם הרבי זצלה"ה מרימנוב על הפסוק [פרשת וירא] "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו", שאצל אברהם כל אבר ואבר שבו נתקדש כל כך, עד שעשו בעצמם מצוות השי"ת בלא פעולת כחו, וזה שנאמר וישלח שהוצרך לשלוח את היד בכח ליקח את המאכלת, משום שעל השחיטה לא נצטווה. וזה מרמז שלא היה במציאות שיכרע מרדכי להמן, כי איבריו היו כי אם לעשות רצון אביו שבשמים. עכ"ל"ק.

והיינו דאף דהיה מצד הסברא למרדכי שאפשר שכן יכרע להמן כדי שלא לסכן את כל ישראל בעבורו, וגם שלא היה עבודה זרה ממש, אולם מרדכי לא יכרע משום דאיבריו היו רק כי אם לעשות רצון השי"ת, וממילא לא היה שייך אצלו במציאות שיכרע, מאחר דזה היה רצון השי"ת שלא יכרע ולא ישתחוה להמן הרשע, ואיבריו מעצמם הביאוהו לעשות רק רצון השם, ובאמת כל זה היה כדי להביא אחר כך האור הגדול שנעשה בפורים כמו שיתבאר בעזה"י.

ד

על כל פנים חזינן את גודל כחו של המן הרשע להשחית ולהרע, עד כדי כך שהיה יכול להלך נגד טבעו ולהתאפק הכל כדי להרע יותר, והביאור בזה משום דיסוד ענינו של עמלק הוא כולו רע ואין בו שום טוב כלל אלא רע

הגמור בהתגלמותו, ולכך יכול להשתמש בכחות עצומים כדי להרע ואינו בוחל בשום דבר ודרך אף שהיא קשה בעיניו כגון להתאפק בזמנים קשים וכו', הכל בכדי שיוכל ביותר להרע לישראל הקדושים וכל זה משום דכולו רע ורשעות בלא שום נקודה טובה כלל, אשר לכך דינו להכרית זרעו לגמרי משום דאין בו בנמצא שום נקודה טובה כלל, וזהו הביאור בהנהגתו של המן הרשע שהיה מסוגל לכלוא את רגשותיו ושנאתו העצומה, בלא להראות חוצה כדי שיוכל אח"כ להרע ביותר לישראל ולמרדכי ר"ל.

ואולם ביתר התבוננות יש להבחין דבאמת היה שינוי קצת ביחסו של המן למרדכי בפעם השנייה, שהיתה מיד אחר שובו מסעודת אסתר המלכה עם המלך אחשוורוש והמן, לעומת הפעם הראשונה שכל עבדי המלך כורעים ומשתחווים ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, דהנה בתחילה כשראה המן שאין מרדכי כורע ומשתחוה לו, הרי לא רק שנתאפק בשעת מעשה, אלא אפילו לא נתכווין להעניש כלל את מרדכי בפני עצמו, אלא 'ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי' ומיד לא ביקש אלא להשמיד להרוג ולאבד את עם מרדכי ח"ו.

ואילו בפעם השנייה אחר שיצא מסעודתו הראשונה עם אסתר, הרי כראותו את מרדכי שאינו כורע ומשתחוה לו, הרי אף שנתאפק בשעת מעשה, מכל מקום כשבא אל ביתו סיפר לאוהביו ולזרש אשתו את כבוד עשרו וכו' ומיד המשיך באמרו 'וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך', ועל כך אמרו לו זרש אשתו וכל אוהביו 'עשו עץ גבוה חמישים אמה, ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו'.

והיינו דבפעם הזאת יעצו לו שיקח נקמה ממרדכי לבדו עוד קודם מלחמתו עם ישראל, אלא מיד אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו ח"ו, הרי רואים מזה שינוי בהנהגתו של המן שבפעם הזאת הרי אף שעדיין היה לו את כח ההתאפקות כדי להרע, מכל מקום כבר לא היה יכול לעצור ברוחו מבלי לבוא ליקח נקמה ממרדכי בעצמו, ולכך עשה העץ באותו הלילה, שבאמת דבר זה הביא אח"כ לתלייתו של המן בעצמו על העץ אשר הכין לו. ואכן הא גופא צריך ביאור במה נשתנה הפעם השנייה שבה החליט המן ליקח נקמה מיד במרדכי לבדו, מה שלא היה בפעם הראשונה.

עוד מצינו דבסעודה השנייה כאשר שאל המלך אחשוורוש לאסתר המלכה מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו ליבו לעשות כן אמרה לו 'איש צר ואויב המן הרע הזה' ואז 'קם המלך בחמתו ממשטה היין והמן עמד לבקש על נפשו מאסתר המלכה כי ראה כי כלתה אליו הרעה מאת המלך'.

והנה דבר זה הוא גם כן שינוי ביסוד הנהגתו של עמלק שהוא כולו רע, דהנה מצינו אצל אגג מלך עמלק שהיה מאבותיו של המן שכאשר בא שמואל וראה שלא הרג שאול את כל העמלקים, איתא שם [שמואל א טו לב] "ויאמר שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק, וילך אליו אגג מעדנות ויאמר אגג אכן סר מר המות", ואז אמר לו שמואל "כאשר שיכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך וישסף שמואל את אגג לפני ד' בגלגל", על כל פנים רואים מזה גודל רשעותו של אגג שאף על סף המות, לא עמד לבקש רחמים אלא עוד בחוצפתו הלך מעדנות ואמר סר מר המות, וכמו שנתבאר שזהו יסוד עניינו של עמלק שאין לו שייכות כלל לענין רחמים וטוב אלא דוקא לרשעות ולאכזריות.

מעתה יש לבאר מדוע אצל המן שהיה גם כן הרשעות בעצמו וכמו שנתבאר מגודל כחו בהתאפקות שנאתו כדי להרע, אם כן מדוע הוא שינה ממנהג סבו אגג, והלך לעמוד ולבקש על נפשו מאסתר המלכה כאשר ראה כי כלתה אליו הרעה, ולא התנהג כאגג שהלך מעדנות בלא בקשת רחמים כלל, וצריך ביאור.

ה

והנראה בביאור הענין ובהקדם דברי הסה"ק קדושת לוי [דרוש לפורים] על הפסוק "ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב". וז"ל: "הנה יש לדקדק איך שייך לומר בהמן 'וטוב לב', הלא מה דכתיב בכמה מקומות וישת וייטב לבו, אמרינן בגמרא כו' עיין שם. ואם כן איך שייך לומר בהמן וטוב לב. ונראה, דהנה ישראל עם קדושו החיות שלהם מהבורא ברוך הוא יתברך מסטרא דקדושה, והרשעים והאומות החיות שלהם מסטרא אחרא. וכשהצדיקים רוצים לשבר הרשעים, אזי מפרידים מסטרא שלהם להביאם לסטרא דקדושה. והנה על ידי זה משברים אותם, כי מסטרא שלהם נפרדים ולסטרא דקדושה בוודאי לא יגיעו ועל ידי זה משברים אותם".

"והנה אסתר כשעשתה הסעודה ובקשה את המן על הסעודה, בוודאי אסתר עשתה בקדושה, כי בוודאי עשתה אסתר הסעודה שלה מסטרא דקדושה, והרצון שלה היתה להפריד את המן מסטרא אחרא שלו ממקור החיות שלו, ובקשה אותו על הסעודה שלה שעשתה בקדושה, ועל ידי זה לא יהא לו חיות כלל וכלל, כי מסטרא שלו יפרד ולסטרא דקדושה לא יבא בכדי שיושפע לו חיות מסטרא דקדושה".

"וזהו שאמר הכתוב משלי [כה, כא] "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו כו", פירוש האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים, הרמז בזה שתראה להפרידו מסטרא שלו ולהביאו לסטרא דקדושה. ובוודאי לא יגיע לסטרא דקדושה ועל ידי זה אתה חותה גחלים על ראשו. וזהו ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב, כשהיה בסעודת אסתר שהוא מסטרא דקדושה ונמצא הפרידה אותו מסטרא אחרא שלו להביאו לסטרא דקדושה ועל ידי זה לא יהיה לו חיות כלל וזהו וטוב לב. עכל"ק.

ומבואר בדבריו הקדושים דאסתר על ידי שהזמינה את המן לסעודתה שעשתה בצד הקדושה, הכניסה בו קצת ניצוצי קדושה כדי להפרידו מסטרא אחרא שלו, ועל ידי זה היה שייך שיהא אצל המן ענין "שמח וטוב לב" דבעצם אינו שייך כלל אצל רשעים ענין טוב לב, אלא על ידי אותה הסעודה הכניסה בו קצת רשמי קדושה ועל ידי זה היה שייך שיגיע לבחינה זו.

וכמו כן מבוארים הדברים בסה"ק תפארת שלמה [רמזי פורים] וזל"ק: "ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב. לכאורה יש להתבונן בדבר זה שנכתב על רשע כזה בלשון נכבד שמח וטוב לב. אולם הנראה בזה. כי אי בפסיקתא דר' כהנא פ' זכור [שמות יז, טז] כי יד על כס י"ה אמר ר' אליעזר בן יעקב נשבע הקב"ה בכסאו שאינו מקבל גר מזרעו של עמלק וכו' לפיכך כשבא מבשר אצל דוד והוא שואל מי אתה ואמר [שמואל ב, א יג] בן איש גר עמלקי אנכי לא קבלו דוד. והנה זהו כמה הי' פליאה בעיני דברי המדרש הזה שהוא היפך הגמרא דאי' [גיטין נז, ב] מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק".

"אכן הנ"ל עפ"י מה שידענו ממעלת הצדיקים כי גדול הנהנה משולחן גבוה אשר ת"ח מסובים בה להביא את האדם לידי טהרה וקדושה לכן כאשר זמנה אסתר את המן על המשתה זה פעמים והי' המן ג"כ שואף מעט מחיות הקדושה משני הסעודות הללו וז"ש שמח וטוב לב. לכן יצאו ממנו הצדיקים הללו שלמדו תורה בבני ברק". עכל"ק.

וכמו כן כתב בסה"ק פרי צדיק [פורים אות ב] וזל"ק: "וזה שנאמר ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב, ובכל מקום מורה טוב לב שנתיישר הלב לטוב להיות לב אחד לאביו שבשמים והיאך יתכן לכתוב כן על המן הרשע. ובמדרש רבה על פסוק כטוב לב המלך בין איתא אומות העולם אין להם טובה כו', בטוב לב אין כתיב כאן אלא כטוב לב המלך טובה ואינה טובה ואיך אמר הכתוב על המן שמח וטוב לב. אך לפי האמור יש לומר דאז לפי שעה יצא ממשתה אסתר שמח וטוב לב כרגע שעוררה בו אסתר הניצוצין קדישין מנשמת ר"ש בר שילת שהוא מקדושת תורה שבעל פה. רק כיון שיצא וראה את מרדכי ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי חימה ואמר וכל זה איננו שוה לי ושב לרשעו ואחר כך קב"ה נטיל נוקמא מיניה ומבנוי בשכינתא עלאה כו', כמו שאמרו בתיקוני זוהר והיינו נ' שערי בינה כנזכר לעיל. וכל הניצוצין קדישין שלו נטל מרדכי ונכנס אחר כך בישראל". עכל"ק.

היוצא מעיקר דבריהם הקדושים דכוונתה של אסתר בהזמינה את המן לסעודתה היתה, משום שברצונה היה להכניס בו בהמן קצת ניצוצות של קדושה שלא יהא כולו לגמרי שייך להסרא אחרא אלא יהא בו קצת שייכות לקדושה ולכן כאשר יצא מהמשתה הגיע לדרגת 'שמח וטוב לב' דהשמחה וכן ענין טוב לב אינו שייך אלא דוקא בצד הקדושה. ועל כל פנים חזינן דמה שרצתה להכניס בו לא היה רק ענין של שמחה וטוב לב וכדומה אלא שרצתה באמת להכניס בו קצת ניצוצות של קדושה, והדברים צריכים ביאור מדוע היתה צריכה לבוא הישועה דוקא בדרך זו של הכנסת ניצוצות של קדושה בהמן הרשע ימ"ש.

ו

ונראה ביאור הדבר ובהקדם הגמרא בתענית [יח:]: "מאי טוריינוס אמרו כשבקש טוריינוס להרוג את לולינוס ופפוס אחיו בלודקיא, אמר להם: אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם יבא אלהיכם ויציל אתכם מידי, כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר. אמרו לו: חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורין היו וראויין היו ליעשות להם נס, ונבוכדנצר מלך הגון היה וראוי ליעשות נס על ידו. ואותו רשע הדיוט הוא ואינו ראוי ליעשות נס על ידו, ואנו נתחייבנו כליה למקום ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש לו למקום, והרבה דובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין בנו והורגין אותנו. אלא לא מסרנו הקדוש ברוך הוא בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו מידך אף על פי כן הרגן מיד אמרו לא זזו משם עד שבאו דיופלי מרומי ופצעו את מוחו בגזירין". ע"כ.

ונתבאר בדברי הגמרא דלולינוס ופפוס הקדושים לטוריינוס השיבו לו ב' תשובות בדבר, חדא דחנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורים היו וראויים לעשות להם נס ואילו אנו אין אנו ראויים שכבר נתחייבנו כליה למקום וכו', ועוד תשובה ענו אותו דנבוכדנצר מלך הגון היה והיה ראוי ליעשות נס על ידו משא"כ אתה טוריינוס אינך אלא הדיוט רשע ואין אתה ראוי ליעשות נס על ידך.

והיוצא מזה דב' דברים צריכים כדי שיזכו ישראל שיעשה להם נסים ונפלאות הא' הוא שהם יהיו בבחינת צדיקים גמורים וראויים לעשות להם נס, ועוד תנאי איכא בזה דאף אותו הצורר הצר אותם צריך שיהא במידת מה הגון וראוי שיהא נעשה נס וקידוש השם על ידו, והנה נבוכדנצר אף שהיה רשע גדול שהחריב את בית המקדש והוליך את ישראל בגלותם, מכל מקום נקרא בחז"ל 'מלך הגון', ומוכח מזה דעל כל פנים היו בו איזה מעלות שנחשב על ידם למלך הגון,

וכמבואר בסה"ק עבודת ישראל [בפרקי אבות פרק רביעי] על המשנה אל תהי בז לכל אדם. וזל"ק: "אף לעמי הארץ ופחותי הערך ורשעי ישראל רח"ל. כי אין לך אדם שאין לו שעה, כמו לתפלתם שעה, רצ"ל שגם להרשע יש לו שעה מיוחדת שיפנה בה אל הבורא יתברך או יתפלל איזה תפלה לפני השי"ת או אף דיבור אחד בשלימות לכבודו יתברך, כי לא תוהו בראה, באם לא היה שום תקוה לזה הרשע שיעבוד את השי"ת אף רגע אחד כל ימי חייו, בודאי היה חלף והלך לו, וגם לא היה נברא, אך הבורא יתברך הוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות ויודע תעלומות לב, ועומד ומצפה כביכול על הדיבור של תורה או תפלה או שום דיבור של קדושה שיעלה לפניו מזה הרשע וינחת רוחו לפניו כביכול". עכ"ל"ק.

ונמצא מדבריו דאף ברשע גדול מאד, מכל מקום יש בו איזה מעלה וקדושה שיהא יוצא ממנו איזה קידוש השם, שהרי בודאי לא לחינם נברא, ולכך שייך לומר אף במלך כנבוכדנצר שאף בו יש איזה מעלה שהיה מלך הגון ולכך היה ראוי שיעשה הנס על ידו.

דמאחר דנעשה על ידו קדוש השם הרי הוא מעלה בשבילו גם כן, וכמו שאיתא בשם הרה"ק בעל הקדושת לוי זי"ע "שאמר שהוא מקנא בפרעה שעל ידו נעשה קידוש השם גדול בעשר מכות ובקריעת ים סוף, ומת בים בקרב עשרה מישראל". עכ"ד.

וזהו מה שאמרו לו לטוריינוס הרשע דמאחר דאתה רשע גמור ולא נמצא בכך מעלה כלל הרי אין אתה ראוי ליעשות נס על ידך ולא שייך שיהא נעשה אצלו ענין קידוש השם. וכמו כן המן הרשע מאחר שהיה מזרע עמלק שכבר נתבאר שהוא כולו רע, הרי שלא היה שייך שיהא נעשה הקידוש השם על ידו כלל.

ובזה יש לבאר דברי הקדושת לוי ושאר ספה"ק שכתבו דכוונת אסתר בהזמינה את המן אל המשתה היה כוונתה שעל ידי זה יהא נכנס בו קצת ניצוצות קדושה, וביאורו הוא כמו שנתבאר מהגמרא דבכדי שיצא ממנו קידוש השם, הרי צריך שיהא בו איזה מעלה ויהא לו שייכות להדבר ולכך הכניסה בו ניצוצי קדושה כדי שיהא יכול ליעשות הקידוש השם על ידו.

ז

וביותר נראה לבאר בזה דהנה בגמרא מגילה [יד.] מבואר דאסתר היתה אחת מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שעמדו להם לישראל, ואם כן בודאי צפתה וראתה ברוח הקודש שמגזירת המן זו עתיד לצאת חג הפורים שהוא זמן גדול ומסוגל ביותר ואף יותר מיום הכפורים וכדאיתא בסה"ק דכפורים היינו כ'פורים' דפורים הוא זמן גדול מאד לטובת האדם.

וידוע דהזמן של פורים הוא הזמן המסוגל ביותר לענין מחיית עמלק, וכל אחד יכול להגיע לדרגה של עקירת שורש הרע הנמצא בקרבנו, וכדאיתא בסה"ק עבודת ישראל [פרשת זכור] על הפסוק זכור את אשר עשה לך עמלק שמדייק דעשה לך' היינו לכל אחד ואחד מישראל וזל"ק: "שעמלק בטומאתו וברשעתו הכניס במלחמה אז איזה ניצוץ וענין רע בלב כל איש אשר לא לחם כנגדו כראוי, כי עיקר ענין עמלק הוא היצר הרע צורר כל אדם, וזה מלחמה לה' בעמלק מדור דור (שמות ח, טז), דהיינו שבכל דור ובכל שעה היא המלחמה הגדולה אשר אנחנו נלחמים תמיד כל ימי היותנו על הארץ. כי עמלק נוטריקון ע"מל ק'סם ו'מרי כו". עכ"ל"ק.

וכן כתב אאמו"ר זצללה"ה בסה"ק חלקת יהושע [מאמרי פרשת זכור] וזל"ק: "זכור את אשר עשה לך עמלק, לרמז שיש בכל אדם עמלק מיוחד, לזה בא באופן זה ולזה באופן אחר, והעיקר כחו בשנאת חינום ופירווד שעל זה נחרב בית המקדש וכו". עכ"ל"ק.

וכבר דיברנו בזה בשבת קודש דעיקר יסוד עמלק הוא בגיאות שמתגאה האדם בעצמו וחושב שהכל שלו, וממילא מגיע מזה לשאר מידות הרעים כגון קנאה ושנאה וכעס, וכל זה על ידי יסוד שורש עמלק שנכנס בכל אחד ואחד מישראל, עיקר עניין מחיית עמלק בפורים הוא לא רק את עם עמלק בכללות אלא העיקר לעקור כל אחד ואחד את השורש פורה ראש ולענה של גאוה ושנאה ושאר המידות הרעים, שזהו עיקרו של מחיית עמלק שורש המידות הרעות.

והזמן המסוגל לזה הוא בפורים על ידי אחדות ישראל על ידי שמתאחדים אחד עם חבירו ומבטלים המידות הרעות, וביותר איתא בשה"ק דפורים עיצומו של יום מכפר ואף גדול כחו אף יותר מיום הכפורים, דהיינו דביום הכפורים אפשר לבער כל הרע מקרבו ואולם בפורים הוא ביותר שיכול להפוך את הרע בצמו לטובה, וכמו שיתבאר.

ח

וביאור הדבר מנין בא כח זה הזמן של פורים שהוא גדול כל כך, נראה דהיינו דזאת עשתה אסתר המלכה על ידי שהזמינה אותו רשע את המן שהיה כולו רע, והיא בסעודתה עמו הכניסה בו קצת ניצוצות קדושה דידוע שעל ידי הסעודה עם האדם אפשר להתקשר עמו ולהעלות אותו לטובה, וזה עשתה אסתר קצת בהמן עד כדי שיצא מהמשתה בבחינת 'שמח וטוב לב', דהיינו שהכניסה בו קצת נקודות טובות ובזה גרמה אסתר להפוך קצת מרשעותו לטוב.

ומעתה מבואר השינוי קצת בהנהגתו של המן לאחר שיצא ממשתה הראשון עם אסתר, שכאשר ראה את מרדכי ואינו כורע ומשתחוה, אף שהיה עדיין בכח ההתאפקות מכל מקום בבואו לביתו כבר ראה צורך לבוא וליקח נקמה ממרדכי בעצמו ולעשות העץ, דכבר לא היה בכחו הרע כמו מקודם להתעלם לגמרי ממרדכי ולשלוח יד רק בעם ישראל וכמו שנתבאר לעיל דזה היה כח הגדול ברשעות של המן, אולם לאחר משתה אסתר נפל קצת מכחו בטומאה משום דנכנס בו קצת מהטוב.

ואולם לאחר המשתה השני עם אסתר המלכה כבר נהפך בו עוד יותר לטוב, עדי כדי שכבר עמד לבקש על נפשו מאת אסתר המלכה, ואף שאבי אביו אגג לא ידע ענין רחמים כלל וכלל והלך מעדנות אל סף המות, משום שהיה כולו רע בלא טוב כלל. אך המן לאחר שני הסעודות עם אסתר, כבר נתהפך קצת לטוב ולכך מיד עמד לבקש רחמים על נפשו וכמו שנתבאר דהיא הכניסה בו קצת ניצוצות טוב וקדושה.

והנה בענין מלחמת היצר ידוע שיש ב' בחינות בזה, יש בחינת איתכפיא, ויש בחינת אתהפכא וכמו שכתב זקני בשה"ק תולדות אדם [פרשת פקודי] וז"ל: "או יאמר ביד איתמר בן אהרן הכהן. יבואר זאת על פי מאמר הרה"ק ר' זלמן זצ"ל [תניא, פכ"ז, ועוד], שיש שני בחינות: בחינת איתכפיא, ובחינת אתהפכא. והחילוק שביניהם הוא כך: בחינת איתכפיא הוא רק הכנעה לפי שעה, ופעמים הוא כך ופעמים כך. כמו שאנו רואים בני אדם שבא להם בהירות בעת עסקם בתורה ובעבודה, ואחר כך כשהולך על השוק, מתגבר עליו עוד היצר, ועושה עמו מלחמה. אבל לשון איתהפכא הוא לשון ביטול לגמרי, היינו: שנהפך כח הרע לגמרי מכמות שהיה, ומן הרע נעשה טוב, ואין לו עוד שום מלחמה, ונעשה שלום בינו ובין היצר, הוא כח עשו. ועשו בגימטריא שלום, היינו: שנהפך כח הרע לגמרי לטוב". עכ"ל.

הרי מבואר דישינו ענין שלא רק שכופה האדם יצרו לבל ילך אחר תאוותיו הרעים ומידותיו המגוננות, אלא שייך שיהא האדם נהפך כולו לטוב שלא יהא תאוותו ומידותיו אלא לטובה.

ובזה נראה לבאר כוונת דברי הגמרא ברכות [נד]. "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע" ע"כ, וענין שצריך לעבוד אף ביצר הרע היינו כמו שנתבאר שצריך להפוך מידותיו הרעים לטובה שלא יהא אצלו רע כלל ועיקר.

וכן מצינו אצל אברהם אבינו עליו השלום שהפך יצרו הרע לטוב גמור וכמו שאיתא בירושלמי סוטה [כה]. "אברהם עשה יצר רע טוב ומה טעמא (נחמיה ט) ומצאת את לבבו נאמן לפניך". ע"כ. והיינו דהפך את כל מידותיו לטובה, ולכמה שיטות איתא כן גם על משה רבינו ע"ה, דאף שנולד במידות רעות הפכם כולם לטובה.

ויסוד ענין זה אפשר להגיע דוקא בפורים וכמו שנאמר במגילה "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" היינו שבפורים יש את ענין 'ונהפוך הוא' שיכול האדם להפוך את כל מידותיו לטובה ולא רק שישלוט בעצמו שלא יכשל בשנאה וגיאות ח"ו, אלא יהפוך עצמיותו לטוב הגמור שיהא כולו בבחינת טוב בלא רע כלל ובזה הוא עוקר מעצמו כל זכר עמלק שורש הרע, ונעשה כולו טוב.

וכמו שנתבאר ענין זה עשתה אסתר בפורים על ידי שהכניסה בו בהמן שהיה שורש הרע מכל מקום הכניסה בו קצת ניצוצות טובים כדי להכניס הכח ביום זה שכל אחד יהא יכול להפוך החלק הרע שבו לטובה וכל מידותיו יתהפכו לטובה.

וזהו ענין חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, דהנה להתבאר הרי אצל כל אחד ואחד מישראל יש חלק של ברוך מרדכי ויש חלק של ארור המן, ובפורים יכול האדם להגיע לדרגה של לא ידע

בין ארור המן לברוך מרדכי היינו שיהפוך החלק הרע שבו לטוב עדי כדי שלא יהא ניכר ביניהם כלל שהכל יהא נהפך לטוב ומידותיו יהיו בטוב הגמור.

ובזה יש לבאר דברי דו"ז בארון עדות דענין לבסומי היינו שיתן ריח טוב והיינו דהנה כאשר רק משליט האדם כח הרע בעצמו בבחינת איתכפיה אך עדיין יש בו שורש המדות הרעים ח"ו עדיין אין שייך שיהא בו ריח טוב, אך כאשר האדם בעצמו הופך מידותיו לטובה בבחינת אהתפכא שנעשה כולו טוב וחסד, הרי מיד נעשה אצלו ריח טוב וזהו לבסומי בפוריא שבפורים יכול האדם להתהפך כולו לטובה ויהא בחינת בשמים שכולו ריח טוב.

ט

ומעתה יש לבאר הא דאיתא כל הפושט יד נותנין לו, ולהנתבאר היינו משום דהנה איתא בסה"ק קדושת לוי [לראש השנה] דבאמת הקב"ה אינו משפיע על האדם אלא טובה וברכה ואלא דכשאין האדם זוכה לכלים נאים לפעמים מתקלקל השפע ח"ו וזל"ק: "והנה נודע לנו שכל אחד מקבל לפי מדריגתו, אם הוא טוב. אזי הוא מקבל השפע לטוב. ואם הוא איש רע. אזי השפע מתהפך לרעה חס ושלום. הנמשל הוא כבר נזכר בחכמי המחקר, כי אם ישטח אדם בגד של פשתן לבניה נגד אור החמה אזי תקלוט הבגד מאור החמה צבע שלו של לבן. ואם ישטח בגד של פשתן שחור נגד החמה אזי תקבל בגד הוא צבע שחור. והנה לכאורה יפלא בעיני אדם למה הוא זה, רק באמת לפי כח המקבל זה יש בו לקבל צבע לבן וזה יש בו לקבל צבע שחור, כי מאיזה צבע שהבגד הוא כן מקבל מאור החמה. וכך הוא הנמשל, דבאמת מאתו לא תצא הרעה, רק שהשפע הוא מאת הקדוש ברוך הוא ונותן לאדם השפע. ואם האדם ההוא הוא טוב אזי השפע ההוא גם כן ממשיך לו לטוב. ואם הוא רע אזי הוא מקבל מהשפע ההוא לרע שהשפע נתהפך לו לרע. וזהו כמו הצבע של אדם כן הוא מקבל מהשפע."

"וזה שאמר הכתוב (דברים יא,כו) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, כלומר אני נותן לפניכם בחינת היום, דהיינו בחינת אור החמה שזורחת ביום. וזה תבין שהשפע כוללת פעם אחת ברכה לאדם ופעם אחת קללה לאדם. את הברכה אשר תשמעון אל מצות ה' אלהיכם. והקללה, כלומר קללה תהיה לכם, דהיינו שיתהפך השפע לכם לקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלהיכם. כמו שבחינת היום, דהיינו השמש לזה מלבין ולזה משחיר לפי צבע שלו כן הוא מקבל, כך לפי מה שהאדם הוא כן נתהפך השפע לו לקללה ולברכה. אבל חס ושלום מאתו לא תצא הרעה, רק שתלוי הכל לפי איכות המקבלים כו". עכל"ק. וכן כתב זקניי בסה"ק תולדות אדם ע"ש.

ונתבאר דבאמת מן השמים אין משפיעים על האדם רק טובה וברכה, אלא דהאדם אם אינו זוכה אזי נהפך אצלו לקללה ח"ו כאשר אין לו כלים לקבל השפע או שיש בו לכלוך של דברים לא טובים ומידות רעות וכו'.

ואמנם כאשר נתבאר דבפורים יכול האדם להפוך לטוב גמור שיהא כולו טוב ולהפוך אף את חלקו הרע לטוב וחסד הרי מעתה ודאי דיכול לקבל כל השפע רחמים וחסדים מגולים שיהא הכל בגילוי הטוב מאחר דכולו טוב ולכך בפורים כל הפושט יד נותנים לו דיכול לקבל כל ההשפעות לטובה וברכה ברוחניות ובגשמיות על ידי שנתהפך כולו לטובה, ואשר ען כן איתא בסה"ק דבפורים אפשר לפעול מה שאין שייך לפעול כל השנה כולה, והיינו כמו שנתבאר על ידי שמהפכים את הרע עצמו לטוב על ידי זה זוכים לקבל כל השפע מאת השי"ת באופן הטוב מתוך רחמים וחסדים מגולים.

יעזור השי"ת שנזכה להפוך את הרע בעצמו לטוב וזנכה שהעולם כולו יתהפך לטובה לתקן עולם במלכות שדי ונזכה מהרה להשראת השכינה בעולם מתוך רחמים וחסדים מגולים בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן

שולחן הטהור פורים תשע"ג

תורה א'

עיה"ק ירושלים תובב"א

בספה"ק מאור ושמש (רמזי פורים ד"ה והנראה) כתב לדמות פורים ליום הכיפורים שכמו שביום הכיפורים אין שולטים הקטרוגים על ישראל כן הוא גם ביום הפורים שאין להם שליטה, וזל"ק:

"והנראה בזה, וכו'... יום כפורים שיום כפור הוא כפורים... שנתן לנו הקב"ה את יום הכפורים שאז גם הקטיגור נעשה סניגור ולומד עליהם סניגוריא ואין שטן ואין פגע רע והקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל... כמו ביום הכפורים שאנו פועלים על ידי השעיר שהקב"ה ימחול עונותיהם של ישראל שביום הכפורים אין שטן ופגע רע.

ומרדכי ואסתר פעלו שביום פורים לא יהיה שום קטרוג על ישראל כמו ביום כפורים... שבימי הפורים אין שום שטן ופגע רע כמו ביום הכפורים", עכל"ק.

ודברי קודשו צריכים ביאור מה הוא שורש הסיבה לפיכך אין שליטה לקטרוגים לשלוט על ישראל ביום פורים כמו ביום הכיפורים.

ובשם מרן הרה"ק מרוזין זצוקללה"ה מובא שאמר בזה עוד, על פי הגמרא בשבועות (יג ע"א), ז"ל "מה לחטאת ואשם שאין מכפרין על המזיד כשוגג תאמר ליום הכפורים שמכפר על המזיד כשוגג הואיל ומכפר על המזיד כשוגג יכפר על שבים ועל שאינם שבים תלמוד לומר אך חלק", ע"כ,

וא"כ יש הו"א בגמרא שיוה"כ יכפר גם לשאינם שבים, אמנם אין פוסקים כן להלכתא, וחידש בזה הרה"ק מרוזין שביום הפורים שפיר מתכפרים גם מי שאינו שב וכוחו גדול מיום הכיפורים.

ובאמת כבר נתפרש מעלת יום הפורים על יום הכיפורים בתיקוני זוהר (תיקון כא) שכתב שיום הכיפורים נקרא כן שהוא יום כמו פורים 'כפורים', והיינו שיום פורים הוא יותר גדול מיום הכיפורים.

ועתה יש לידע מה מעלה מיוחדת יש בו ביום הפורים יותר מיום הכיפורים שמכפר אף לשאינם שבים והקטרוגים אין שולטים בו.

והנראה לבאר בעזהשי"ת, שיסוד כפרתו של יום הכיפורים ע"י תשובה הוא שכשישראל עושים תשובה ביוה"כ נקרע לה גזר דינם ומתבטל לגמרי כל הרע שהיה קצוב להם מראש השנה,

אבל בפורים לא נתבטלו הגזירות כלל, ובמגילה עצמה מבואר (ח, ח): "כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב", וע"כ אי אפשר לבטל הגזירות שכבר נגזרו על ישראל, והנס בפורים היה שנתנו ליהודים להילחם באויביהם וכך נצלו מן הגזירה, והיינו שמהות הגזירה נשארה על ישראל אלא שעל ידי שנלחמו ישראל לא יכלה הגזירה לחול עליהם ונדחתה הגזירה.

ובזה יתבאר היטיב החילוק בין כפרת יום הכיפורים להשפעת יום הפורים, שביוה"כ עושים ישראל תשובה ועי"ז מתבטלים הגזירות מעליהם ונקרע גזר דינם,

אך בפורים המעלה הגדולה היא שמהות הגזירה נשארה אלא שנדחתה לזמן אחר, ולכן אין צריך תשובה או עבודה רבה בשביל לדחותם כן, שיש ביום זה את ההשפעה בשביל לדחותם ומשום שנדחים הם בפורים, אזי הם כבר בטלים לגמרי,

שבגמ' סנהדרין (צה ע"א), "אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי בת דינא בטל דינא" ע"כ, והיינו שכיון שכבר שהוקצבה הגזירה לזמן מסוים ונדחה מאותו הזמן אזי כבר בטלה הגזירה לגמרי, וכן היה בזמן מרדכי ואסתר שכיון שנדחה הגזירה על ידי שנלחמו ישראל באויביהם לכן נדחתה הגזירה לגמרי.

וזה הביאור מש"כ בספה"ק מאור ושמש ודברי הרה"ק מרוזין שביום זה אין שולטים המקטרגים ויכולים להיטהר בו ולזכות לכל השפע גם מי שאינו ראוי ואפילו לשאינם שבים, והוא משום שיום זה סגולתו לדחות הגזירות ולא לבטלם, וע"כ אין המקטרגים שולטים בו, ולכן גם מי שאינו ראוי זוכה לזה, אלא שמשום שנדחו הגזירות מתבטלים הם לגמרי, אבל אין צריך לזה תשובה או עבודת היום, וע"כ מעלת הפורים גדולה מיום הכיפורים.

ובזה יבואר מה שכתבו בספה"ק שמה שנאמר בפורים "כל הפושט יד נותנין לו", הכוונה שאפילו מי שהוא אינו ראוי ואין בו זכויות לקבל השפע, מ"מ נותנים לו, ודייקו זאת מדכתיב 'כל' שכל מי שפושט ידו נותנין לו מבלי לבדוק אם ראוי הוא אם לאו או שיש לו זכותים או שח"ו יש בידו עבירות ונותנים לכולם בלי חשבון.

והוא משום שאין המקטרגים שולטים כלל ביום הפורים ואין הדינים יכולים לשלוט בו ואין הגזירות יכולות לחול על ישראל, וע"כ זוכים כולם לקבל מן השפע היורד ביום זה ואפילו מי שאינו ראוי,

שבמשך השנה כולה המקטרגים והדינים אינם נותנים לשפע היורד מלמעלה לבוא אל העולם, אך ביום הפורים שאין למקטרגים שליטה על העולם כלל, יכול לרדת השפע ויורד לכולם בלי בירור מי ראוי ומי לא.

ויש עוד אופנים בהם אין הגזירות יכולות לחול על העולם, שבספה"ק פירשו מה שאמרה אסתר למרדכי (אסתר ד, טז) "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן", שנתכוונה לומר שאין ישראל באחדות גמורה ולכן באו עליהם הגזירות הללו, ולכן ציוותה למרדכי לאסוף אותם ולאחדם בשלימות וכשהיו ישראל באחדות אז יוכלו לגבור על הדינים שלא יוכלו לשלוט על ישראל, שבאמת כן היה,

ובירושלמי מסכת פאה (ד' ע"ב) נתבאר בפירוש שהאחדות מצילה את ישראל מן הפורענות, וז"ל הירושלמי: "אמר רבי אבא בר כהנא דורו של דוד כולם צדיקים היו וע"י שהיה להן דילטורים היו יוצאים במלחמה והיו נופלים... אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היה להן דילטורים היו יורדים למלחמה ונוצחין", ע"כ.

ונתבאר שכשישראל באחדות ואינם מדברים דילטוריא אחד על השני, אזי מנצחים הם במלחמות שאין הדינים שולטים בהם כלל ואפילו אין הם ראויים והם בעלי עבירות מ"מ בכח אחדותם אין למידת הדין שליטה עליהם, וכמו שכתבנו.

ואא"ז בספה"ק תולדות אדם (פרשת וארא) כתב וז"ל: "והפשטה והשעורה נכתה כי השעורה אביב והפשטה גבעול. כי הנה מי שמרגיש בחסרונו, אין מקום למדת הדין לחול עליו כל כך, רק מי שהוא שלם לפי דעתו. וכמו כן מי שמבטל את עצמו, והוא באחדות ואחוה וריעות עם הציבור, אז אמרינן (עיין ויקרא רבה ל, יב): "יבואו אלו ויכפרו על אלו", ולא יחול עליו מדת הדין. ורק על מי שפורש את עצמו, ואינו מבטל את עצמו להכלל, יכול ח"ו לחול מדת הדין.

וזהו מה שכתוב: 'כי השעורה נכתה' מפני שהיא אביב, היינו: שהיה בשלימות בלא שום חסרון. 'והפשטה גבעול', פירוש: יחידי, כמאמר חז"ל (זבחים יח:): על פשתן שעולה בד בבד. לא כן במי שמבטל את עצמו לכנסת ישראל, אז אומרינן יבואו אלו ויכפרו על אלו", עכ"ל"ק.

והיינו כמו שכתב בירושלמי שכשיש אחדות בין ישראל אזי אין מידת הדין יכולה לשלוט עליהם כלל ולא יכול להיות לו רע כלל.

וכמו כן מובא בשם היהודי הקדוש שאמר שאחד שהוא עניו ורואה את עצמו כאין ואפס אז מידת הדין אין יכולה לחול עליו כלל.

והם אופנים מיוחדים שיש בעולם שבהם אין הדינים יכולים לחול על ישראל, אבל אין הדינים בטלים מן העולם, וזה היה מעשה הנס בפורים שנדחה הגזירה ולא היה למידת הדין שליטה על ישראל ואחר כך נדחו לגמרי.

וזה הבדל בין יוה"כ לפורים שביוה"כ מתבטלים ונקרעים הדינים מישראל, אבל בפורים הדינים אינם יכולים לחול על ישראל וע"כ נדחים הם, ומשום שהם נדחים הם מתבטלים אחר כך, וכמבואר מהגמ' סנהדרין לעיל.

ולכן ביום הפורים יש בחינה מסוימת שהוא יותר גבוה מיוה"כ, משום שגם מי שאינו ראוי ולא עבד עבודה מיוחדת ג"כ יכול לקבל את כל השפע ועיצומו של יום מכפר אפילו לשאינם שבים, וכמו שהובא לעיל מהרה"ק מרוז'ן, וכל אחד שפושט ידו אפילו אין בו כלום נותנים לו, מפני שאין הדינים שולטים ביום נשגב זה.

יתן השי"ת ונזכה לכל ההשפעות היורדות ביום זה, 'ונהפוך הוא' שכל הרעות יתהפכו עלינו לטובות ונזכה לכל טוב ברוחניות ובגשמיות עדי נזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אכיה"ר.

**חג הפורים תשע"ג - תורה ב'
פעיה"ק ירושלים תובב"א
מאמר פורים חג הייסורים**

א

מעלת הפורים לפעול הישועה ל"כל" הפושט יד

גרסינן בירושלמי דמכילתין (פ"א ה"ד מגילה ה.): "אין מדקדקין במעות פורים, אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו". וכן נפסק להלכתא בטור ושולחן ערוך (או"ח סי' תרצד ס"ג) עי"ש.

כבר נדברנו (לעיל תורה א') באשר רמזו בזה בספרים הקדושים, גודל כח חג הפורים הקדוש, שנרמז כאן אף כלפי מעלה, שכל הפושט יד ומבקש מהשם יתברך נותנין לו, מה שאלתך וינתן לך.

וכאשר הבאנו הסימוכין בזה מדברי התיקונים (דף נז:), והמאור ושמש (רמזי פורים ד"ה והב' סעודות), והרה"ק מרוז"ין זצלה"ה ועוד, שחג הפורים גדול יותר מכל שאר ימים טובים, ואף יותר מראש השנה ויום הכיפורים. וניתן לפעול בו ישועות גדולות לישראל, מה שלא ניתן בשאר זמנים גדולים ועיתותי הרצון. וכמו שנתבאר בזה, שאפילו הרשעים שאינם ראויים מצד מעשיהם רח"ל, גם הם זוכים לישועה בהאי יומא רבא.

וכאשר הובא שפירשו כן בריבוי תיבת "כל", בלשון הירושלמי והטושו"ע: "כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו", שלשון 'כל' בא לרבות גם אותם שאינם ראויים, ואף הרשעים חלילה. שכל ישראל כולם במשמע, גם אלו שאינם שומרים כהוגן התורה ומצוות, כולם בכלל אותה נתינה רבתי, שנותן השם יתברך מידו הרחבה והמלאה ביום זה ישועות נשגבות.

ולהבין במה גדול כח חג הפורים יותר מבשאר מועדים וימים טובים הגדולים, וכבר דיברנו מזה (לעיל שם) בדרך אחד, ועתה נראה בפנים אחרות בעזה"ת.

ב

דין ייסורים שאין להם קצבה הקשים ממיתה והריגה

ונראה בהקדם יסוד דין הייסורים, שייסד בשיטה מקובצת (כתובות לג:), בהא דאמרינן בגמרא: "אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה, פלחו לצלמא". והקשו התוס' שם: "תימה מנא לן, דהא אמרינן בהרואה (ברכות סא:): כשהוציאו את רבי עקיבא אמר, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, אימתי יבא לידי ואקיימנו 'בכל נפשך' (דברים ו, ה). אלמא משמע דבכל נפשך מיירי אפילו היו מייסרין את האדם ביסורין קשין, דומיא דרבי עקיבא שהיו מסרקין בשרו במסרקי ברזל וכל שכן לנגודי" עכ"ל.

ועיינן בתוס' שם שהביאו דעת רבינו תם ז"ל, שאותו צלם לא היה עבודת כוכבים ממש. אך דחו את דבריו מלשון הגמרא "פלחו לצלמא, דמשמע שהצלם היה עבודת כוכבים, מדקאמר פלחו", והניחו הדבר בקושיא עיי"ש.

אמנם בשיטה מקובצת על אתר הביא תירוץ בזה, וז"ל: "ובקונטריסין כתוב וז"ל אלמלא נגדוהו, פירש ה"ר אליעזר (הוא הרא"ם ממיץ ז"ל בעל היראים) דלא חייבה תורה אלא למסור עצמן למיתה, כדכתיב 'בכל נפשך' אפילו הוא נוטל את נפשך, אבל להחמיר עליהם יותר ממיתה לא היו חייבים, ויפה פירש. ומה שהקשה עליו ר"ת ז"ל מרבי עקיבא וחבריו, שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל ולא פלח. נ"ל דלא קשה מידי, דהתם הכאה שיש בה קצבה הוא, דכיון שסרקו את בשרו ברור הוא שימות במיתה גמורה במהרה, וההיא הוא כמו נוטל את נפשך. אבל הא דאמר רב אלמלי נגדוהו כו', פירושו הכאה בלא מיתה קאמר, כגון שהניחום שנה או שנתים ויכו אותם בכל יום, והוא הכאה שאין לה קצבה שהיא חמירא יותר ממלקות ומיתה, ובהא לא חייבתו תורה דלאו נוטל את נפשך הוא" עכ"ל.

מבואר בתורת הייסורים המתמידים שהם קשים ממיתה, וליכא בהו דינא דיהרג ואל יעבור, כי זו הכאה שאין לה קצבה. ולא דמיא לההיא דרבי עקיבא שסרקו בשרו במסרקות של ברזל, דהתם בודאי ימות מהרה והרי מחויב הוא למסור נפשו על קידוש השם. אבל ייסורים נמשכים בהכאה שאין לה קצבה חמירא טפי. ומ"ש שאלמלא נגדוהו הווי פלחי, היינו בייסורים מתמשכים במשך שנה או שנתיים רצופים, שבזה אין חיוב לעמוד, אף לא בשלשה החמורות.

וסמוכין לשיטתו של הרא"ם ז"ל, יש להביא מדברי המדרש (שיר רבה ב, יח) וז"ל: "השבעתי אתכם בנות ירושלים (שה"ש ב, ז), במה השביען כו', רבנן אמרי, השביען בדורו של שמד. 'בצבאות', שעשו צביוני בעולם, ושעשיתי צביוני בהן. 'או באילות השדה', ששופכין דמן על קדושת שמי כדם הצבי ודם האיל, הדא הוא דכתיב (תהלים מד, כג) 'כי עליך הורגנו כל היום'. אמר ר' חייא בר אבא, אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקדוש ברוך הוא אני נותן, ובלבד שיהרגוני מיד, אבל בדורו של שמד איני יכול לסבול. ומה היו עושים בדורו של שמד, היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באש, ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותם מהן, ומביאין קרטיות של קנים ונותנין אותן תחת צפרנן ומשיאין נפשותיהם מהם" ע"כ.

הרי שתורת הייסורים המתמידים בלי קצבה, קשים יותר מההריגה על קידוש השם, עד שהיה רבי חייא בר אבא מעיד על עצמו, שמוכן ועומד למסירות נפש על קידוש השם, "ובלבד שיהרגוני מיד". אבל ייסורים של דורו של שמד אינו יכול לעמוד בהם, כאשר הם במכאובים קשים בכדוריות ברזל המלובנים באש, שנותנים בבעירתם תחת זרועות בית השחי, או בכיוצא בזה תחת הציפורניים, במכאובים קשים ונוראים וייסורים ללא קצבה עד שמשיאין נפשותיהם. – שזה אינו עומד בחובת מסירות נפש על קידוש השם, כמו שנתבאר בתורת הייסורים המתמידים ומכאיבים זמן ועידן ללא קצבה.

ג

גזירת המן באכזריותו להתעלל בנפש ישראל בייסורים מרים

והנה בגזירת חג הפורים יש לתמוה, מה ראה המן הרשע להפיל גורלות ולאחר את ביצוע הגזירה, מאחר שכבר הסכים עימו המלך להשמיד להרוג ולאבד. והלום ראינו במעשה דמרדכי כאשר רצה להורגו ולהיפטר ממנו, הוציא זממו לפועל תיכף באותו היום. כנאמר (ה, יד) "ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי וכו'", ובו בלילה בא לחצר בית המלך "לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו" (ו, ד). הרי שבודאי היה בכוחו להוציא זממו ברצונו מן הכוח אל הפועל תיכף ומיד. ומדוע אם כן בגזירתו הקשה על שונאי ישראל היה מושך הדבר ולא ממהר לעשותו, והתיישב עצמו להפיל גורלות ולדחות הגזירה שתצא לזמן ארוך, ולמה לא ביצע הגזירה תיכף על אתר כאשר ביקש לשלוח יד בהם.

ברם נראה שכל זאת משנאתו הקשה ואכזריותו הגדולה, שלא הסתפק בעצם הריגתם בפעם אחת להעבירם מן העולם, רק ברוע נפשו רצה עוד להתעולל בהם, ולהתאכזר כנגדם לראותם פוחדים ומתבהלים ויראים על נפשותם כל אותם חדשים ארוכים עד ששיא את נפשותם מהם. שבאכזריותו הסדיסטית והעמלקית נהנה לענות נפש ישראל, ולראותם סובלים ייסורים ועגמת נפשם בהיודע להם אותה גזירה קשה ומרה, כאשר "בכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, אבל גדול ליהודים, וצום ובכי ומספד, שק ואפר יוצע לרבים" (ד, ג), ומרדכי הצדיק הולך וסובב בלבוש שק, מקהיל קהילות בזעקה גדולה ומרה. – ובזה גופא חפץ אותו רשע, ומשום כך היה מושך ומעכב את ביצוע הגזירה לזמן ארוך של אחד עשר חדשים, כי לא הסתפק בהסכמת המלך לקיום עצם גזירה, רק חפץ לראותם מתפתלים בדאגות וייסורי נפש בפחד ובהלה כל אותם חדשים ארוכים עד שיוציא נפשם מהם, והיה זה להנאתו ועינוגו לראותם נאנקים ונאנחים בדברי הצומות וזעקתם. כאשר עם הוצאת הגזירה ופרסומה לישראל בכל מדינה ומדינה גרם להם ייסורים כואבים, בעצם הודעת הגזירה שהותר דמם והרי הם עומדים לשחיטה, ולשמדות ורציחות קשות, שנעשה בזה בהלה גדולה בישראל, מחמת קושי הגזירה. ואלו הפחדים והבהלות והייסורים לפעמים עוד קשים יותר מעצמה של הריגת נפשם ברגע אחד להוציאם למיתה ודו"ק.

נמצא לפי זה כל עיקרו של הפורים היה באותם ייסורים שסבלו ישראל על חנם, שלא היתה גזירת מלך כי אם "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד ושללם לבוז" (ג, יג) בלבד, כאשר מפורש בספרים שנכתבו ונחתמו בטבעת המלך. וכן בגזירת עליון הכתובה וחתומה בחותם של טיט, כמבואר במדרש (אסתר רבה ז, יג), לא היתה כי אם על עצם השמד בלבד ותו לא אבל כל אותם ייסורים קשים כואבים שסבלו ישראל בצומות ושקים ואבל הגדול, שהמגילה מאריך בסיפורם, הוסיפם המן הרשע מעצמו לייסורם בייסורים של חנם, להתעלל באכזריות וסדיזם בסבלם הקשה ובמוראם ופחדם הגדול שהתמוגגו מן הגזירה.

וכבר ייסדנו בתורת הייסורים, מה שהעלה הרא"ם ז"ל, שייסורים הנמשכים לזמן, כשנה או שנתיים, כאשר אין משיאים את נפשותם תיכף, ליכא בהם דינא דייהרג ואל יעבור, ואי אפשר לו לאדם לעמוד בייסורים מרים נמשכים כאלו.

ד

פסק האוה"ח בתורת ייסורי חנם – הפודים את ישראל "חנם"

והנה בתורת הייסורים של חנם, איתא באור החיים הקדוש פרשת משפטים, בפסוק (שמות כא, י) "אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע, ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף". לפי דרכו שהעמיד כל אותה פרשה בדרך רמז, על חובת הקב"ה בפדיון וגאולת ישראל קדושים עבדיו יעו"ש. – ופירש בפסוק זה וזל"ק:

"שארה כסותה ועונתה לא יגרע, 'שארה' אלו מזונותיה, כמאמר רב יאשיה (במכילתא), 'כסותה' כמשמעו, 'ועונתה' הוא שיהיה עונה אותה בצר. – ושלשה דברים אלו הם דברים המוכרחים, ואיך יכולה לחיות זולתם".

ומסיים שם האור החיים הק' ופוסק בסיום דברי קדשו לפי דרכו זו, בהאי לישנא: "ואמר עוד 'ואם שלש אלה', פירוש שארה כסותה ועונתה 'לא יעשה לה', ותהיה גרועה מהם. – 'ויצאה חנם', פירוש, הגם שלא יהיה בידם לא תורה ולא מצוות, ואפילו לא יכספו לדבר הגאולה – והוא אומרו 'אין כסף', כי ייסוריה יספיקו לפדיונה" עכ"ל"ק.

וכן כפל פסקו זה שם עוד האור החיים הקדוש, לפי דרכו השנית שם ברמז גאולתם של ישראל, וז"ל"ק: "ואמרו אם אחרת וגו'. בא הכתוב להתנות, אימתי חלקתי לך בין זמן שהיא רעה לזמן שהיא במדרגת בנו (עי"ש בדברי קדשו), אלא בזמן ש'אם אחרת יקח לו' – על דרך שפירשנוה למעלה (עי"ש), 'שארה כסותה ועונתה' של הבת הישראלית 'לא יגרע', בזה הוא שחלקתי. – אבל 'אם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם', פירוש אפילו אינם צדיקים, לכסוף אל יום פדות, ייצאו אפילו קודם זמן הגלות. והרי הם יוצאים בזכות ייסורין אשר קיבלו במחסור שלשה הדברים, ושווים הם למדרגת בן" עכ"ל"ק.

הרי למדנו מדברי קדשו בדין תורת הייסורים, שיוצאים בהם ישראל לחירות חנם, "הגם שלא יהיה בידם לא תורה ולא מצוות, כי ייסוריה יספיקו לפדיונה". וכנראה מעומק דברי קדשו, הטעם שיוצאים עבורם "חנם", אף שאין בידם תורה ומצוות ואין כסף. שזה במידה כנגד מידה, מחמת היות אלו הייסורים גם כן ייסורים של חנם, כאשר "שארה כסותה ועונתה" של הבת הישראלית יגרע, כאשר פירש בזה, שאלו הם צרכיהם של ישראל לעצם חיותם בכל עת ומצב. לפיכך "אם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם, אפילו אינם צדיקים, לכסוף אל יום פדות, ייצאו אפילו קודם זמן הגלות. והרי הם יוצאים בזכות ייסורין אשר קיבלו במחסור שלשה הדברים".

והרי מבואר זכות ייסורים של חנם, הקשים וכואבים יותר מן המוות כאמור, לפדות את ישראל ולגאלם בכל עת ומצב, גם כשמצידם הם באים "חנם אין כסף", ואין בידם לא תורה ולא מצוות, ואינם צדיקים רק בבחינה ההפוכה רח"ל. – גם במצב זה, פוסק האור החיים הקדוש שצריך הקב"ה לגאלם מייסוריהם, שאלו הייסורים של חנם שסבלו במוראותם יספיקו לפדיונם חנם אין כסף, אף בלא שום זכות מצידם.

ה

יישוב גודל מעלת כח הפורים – בזכות הייסורים

ובנתיב דרכו נראה ביסוד חג הפורים, שנגאלו ישראל ונפדו לחירות מגזירת אותו רשע, בזכות הייסורים הקשים שהביא המן בעצמו עליהם חנם. כאשר עיקרה של גזירה שנחתמה בעליונים ובתחתונים לא היתה כי אם להשמיד להרוג ולאבד כאמור, והוא הביא עליהם והוסיף ייסורים של חנם, בצומות וזעקות באבל ומספד מר. שבגזירת ייסורי חנם הללו פוסק האור החיים הק' 'ויצאה חנם אין כסף', גם כשאין בידם תשלום תורה ומצוות הרי הם נפדים ונגאלים. ולכן הגם שנגזרה גזירה על ישראל, ומצד הדין נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה רח"ל בסיבת עוונותיהם כמבואר בסוגיא (מגילה יב.). – מכל מקום בעבור הייסורים הקשים שהביא עליהם 'חנם', יוצאים אף הם חנם אין כסף, אף שמצד מעשיהם נתעורר בהם הקטרוג לחייב שונאיהם של ישראל, בזכות הייסורים יצאו חנם. ומתוך המכה עצמה של הגזירה מתקן להם רטייה, להושיעם בזכות ייסוריהם.

ובזאת נשתרש חג הפורים לדורות עולם להיותו 'חג הייסורים', הפודה ומציל את ישראל מכל ייסוריהם הקשים, להעלות ולגאול 'חנם' בכל מצב שלא יהיה את האיש הישראלי, ולפדותו 'חנם' אף כשאין בידו תשלום תורה ומצוות, בזכות הייסורים שסובל כל איש ואיש מישראל.

כאשר רגיל אני להזכיר בזה מה שייסדו בספה"ק באר מים חיים וקדושת לוי זי"ע, שבזמן הגלות אין לך איש מישראל, שאין חבילת צרותיו וייסוריו עימו בנפשו. וז"ל"ק בסה"ק באר מים חיים (ריש פרשת חיי שרה): "ידוע מהמקרים ופגעים רעים שבעולם הזה מיום היוולדו עד יום מותו, שאין שיעור וערך להם. ומעולם לא ראיתי ולא שמעתי שיאמר אחד מישראל שטוב לו בעולם הזה. וכל אחד יש דבר אחר לפניו, זה צער גידול בנים, וזה צער פרנסה, וזה צער הבריאות, וממש אין רגע בלי פגע. ועל כולם צער עבודת בוראו, שלא די שאינו עובדו כראוי, כי אם אף ח"ו מנאצו בעבירות רעות קלות או חמורות ר"ל" עכ"ל"ק.

ובסה"ק קדושת לוי (ליקוטים לפרשת וישלח ד"ה מי לך כל המחנה וכו' בתוה"ד) וזל"ק: "הגם שאנו רואים כי יש בישראל גם כן עשירים, אמנם כל העשירים כולם הם מלאים יגון ואנחה, כאשר אנו רואים בחוש העין, ואין להם עולם הזה" עכ"ל"ק.

ועל כל אותם ייסורים מרים, וגלים הקשים העוברים על נפש ישראל שבורה ונדכאת, הגיע ובא חג הפורים הק' דנן, לגאלם ולמשכם 'חינם' מייסוריהם, ולפדותם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב, בכל שנה ושנה. ואדרבה כאשר ברבות השנים ככל שמעמיקה הגלות ומתארכת, הרי נוספים ייסורים על ייסורים הניתכים ובאים על ראש שונאיהם של ישראל בהכאות וייסורים שאין להם קצבה. ומשקל כל אותם ייסורים הבאים על הפרט ועל הכלל מדי שנה, כולם מוסיפים כח יותר במעלת חג הפורים, שהוא 'חג הייסורים', ונתעלה מעלתו ושמחתו של הפורים לפי רבות ייסוריהם של ישראל יותר בתוקף גלות המר הזה.

ובזה נבוא אל היישוב, בגדולת חג הפורים יותר מכל הימים טובים, וטעם דינא דכל הפושט יד נותנים לו, שדייקו בספה"ק (לעיל ס"ק א) וייסדו "כל" הפושט יד, יהיה מי שיהיה מזרע ישראל קודש, אף הרשע שאינו ראוי ופוגם חלילה ופושט יד רח"ל, אף הוא 'נותנים לו' חינם אין כסף. והיינו מחמת סבלותיהם של ישראל בחג הפורים בייסורים של חינם כאשר נתבאר, שהוסיף עליהם המן מלבד עצמה של גזירת השמד עוד ייסורים קשים ועגמות נפש הטורדים נפשם ומנוחתם של ישראל, וגזל מהם השלווה ומנוחת הדעת הנצרכת לתורה ועבודה, והמיט עליהם 'חינם' צום ובכי ומספד וכו'. – שכל זאת מצינו בחג הפורים דייקא, מה שאין כן בשאר מועדים וימים טובים, שניצלו מגזירות וייסורי גלות שנגזרו עליהם בדין, כדוגמת גאולת מצרים בפסח מעבדות לחירות, שהכל בא אליהם בדין גזירת הגלות בברית בין הבתרים. ועוד היה פרעה סבור לשעבדם בעבודתו הקשה עד 'ארבע מאות שנה' כדין הפשוט של אותה גזירה (בראשית טו, יג) כנודע, ואין אלו נחשבים כייסורים של חינם, וכן בשאר המועדים.

אולם בחג הפורים באו לישראל חלות ייסורים של חינם, שלא מכלל אותה גזירה כלל וכלל כמבואר. – ולפיכך נקבע שפיר לדורות עולם כיום ישועה ורחמים גדולים לכל הפושט יד, ומבקש אל נכון מלפני המלך, להושיעו ולעשות את שאלתו ולתת את בקשתו כדין. כאשר פסק בזה האור החיים הקדוש בדין מידה כנגד מידה, שבזכות ייסוריהם של ישראל, הבאים בתמידות והכאה בלי קצבה, שנתבאר מדעת היראים שאפילו בשלשה החמורות אינם בדין ייהרג ואל יעבור. הרי הם יוצאים ונפדים 'חינם אין כסף', וכל הפושט יד בתחינה וזעקה נכונה מקירות לבו לפני המלך, הרי הוא נענה ונושע ונגאל מצרתו ביום הגדול הזה.

ובכן כאשר עומדים אנו כעת, בדורות אחרונים של עקבתא דמשיחא בפרט, בהתרבות ייסורים כואבים וחדים מאוד, העוברים רח"ל על כל אחד מישראל, וכן בייסורי הכלל המתגברים עלינו לאחרונה ביותר. – הרי נתבאר שבזה מתגדל וניתוסף כח הפורים ביתר שאת, לגאול ולפדות את ישראל יותר מכל אותם הייסורים בכלל ובפרט. כאשר פסק מפורש בידינו מהאור החיים הקדוש, שבאלו הייסורים יוצאים ישראל חינם, גם הרשעים רחמנא ליצלן, לפדותם מכל צריהם, ולגאלם מכל צרות וייסורים, עדי נזכה לגאולה השלמה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון במייל שילחו ל m0732951213@gmail.com